

פ' ואתחנן

יבמות דף קיז

דף קיז.

בית שמאי אומרים תנשא ותטול כתובתה, ב"ה אומרים תנשא ולא תטול.. והלא מספר כתובה וכו'.

[א] בענין נאמנות האשה שאמרה מת בעלי לענין כתובה. וגדר מדרש כתובה.

א. מבואר במתניי דהא פשיטא דהאשה שאמרה 'מת בעלי' דנאמנת להתיר עצמה להנשא ה"מ לנשואין אבל יורשי בעלה אין יורדין לנחלה על פיה דלממונא צריך שני עדים שמת דעפ"י שני עדים יקום דבר, ורק לנשואין הקילו משום עיגונא.
ב. ואעפ"כ חידשו בית שמאי דמ"מ היא נוטלת כתובתה, והטעם השני שאמרו בזה הוא משום 'מדרש כתובה' דמספר כתובתה נלמד מדכתוב בה 'כשתנשאי לאחר תטלי מה שכתוב לכי' דמשמע דמיד שהותרה להנשא היא נוטלת כתובתה.
ג. ובקובץ הערות (סי' כ"א אות ז') הקשה דאף דכתוב בה דכשתנשאי לאחר תטלי הכתובה היינו כשהותרה להנשא, אבל אילו היה בעלה חי הרי לא הותרה להנשא והיא אשת איש גמורה לכל דיניה ולא הותרה כלל והיתירה לשוק בטעות יסודה, ואיך ניתן לה כתובה על סמך טעות, וצ"ל שסומכין על העד שמת בעלה, והא ממ"נ לגבי ממון אין העד נאמן ונימא דלענין להוציא ממון של הכתובה מעולם לא הותרה וליכא 'כשתנשאי לאחר'.

ד. **מהלך א.** באבנ"מ (סי' ק' סק"א) מבואר דהבין דאה"נ וגם לגבי כתובה אין לנו נאמנות שמת, ורק דאין חיוב הכתובה תלוי במיתה כלל אלא בהיתירה להנשא דכיון שהגיע הזמן שהותרה להנשא בב"ד זהו הזמן לחיוב כתובה ואפילו אי בעלה חי, והוי כעין התחייבות דמיד שתנשאי לאחר היא נוטלת כתובתה, ובקובץ הערות הקשה על צד זה ע"ש.

ה. **מהלך ב.** ולכן ת"י בקובה"ע באופ"א בטוב טעם דיש מושיג של 'לא פלגינן נאמנות', דהנה הא דהאשה נאמנת שמת בעלה להיתר נשואין ולא לירושה היינו דלגבי ממון הירושה דנין שהבעל בחיים ולענין איסור אש"א דנין שמת, והביאור בזה הוא ד'פלגינן נאמנות' דכלפי היתר נשואין היא נאמנת ולא לממון, אולם יסוד ד'פלגינן נאמנות הוא כשאין תלוין זה בזה, אבל כשאחד בא בתולדה מהשני אז א"א לחלק הנאמנות, ולכן ע"י מדרש כתובה נלמד דהיתירה לשוק פועל חיובא דכתובה, וא"כ א"א לחלק הנאמנות ולומר פלגינן דשניהם אזלי יחד ואם החזקנו שמת להיתירה ה"ה לכתובתה.

ו. **מהלך ג.** בחי' ראובן (גיטין סי' י"ב) ג"כ הקשה על האבנ"מ והוכיח דצריך מיתת הבעל בפועל בשביל הכתובה, אולם פ"י באופ"א דאין נאמנות לכתובה משום 'דלא פלגינן נאמנות', אלא 'הוא תנאי בהנאמנות והבירור' של חיוב כתובה, דזו הנאמנות והבירור דסגי להנשא סגי נמי לראיה על המיתה או הגירושין. ולפ"י הוי התנאה שיועיל אותה נאמנות.

ז. **קושי:** המגיה (צ"ח 147 בהוספות) הקשה דבגמ' אמרו דנתייבמה יבמה נכנס לנחלה על פיה דדורשין מדרש תורה יקום על שם אחיו אמר רחמנא והרי קס. ולהאבנ"מ הרי בודאי ל"ש זה בירושת היבם דצריך יבום בפועל אבל בע"א דאינו נאמן לענין ממון א"כ מה שבפועל נתייבמה אינו כלום אי כלפי שמיא לא מת האח, וצ"ע. אמנם להקובץ הערות א"ש דע"י דלא פלגינן נאמנות יש נאמנות שמת אחיו ונתקיים יבום, ולר' ראובן יל"ע אי קשה מהא דנתייבמה ויש לפלפל בזה.

[ב] נ"מ בין הטעם דלעיל בכונת מדרש כתובה. ובסוגיא דתנו לי כתובתי והתירונו לינשא, אי מתירין אותה להנשא.

א. נתבאר לעיל דנחלקו האחרונים בגדר מדרש כתובה, ובחי' ר' ראובן (גיטין סי' י"ב) הביא נ"מ נפלאה התלויה בסוגיין.
ב. דהנה הגמ' כאן אמרו דאשה שאמרו תנו לי כתובתי אין מתירין אותה להנשא, ונסתפקו כשאמרה תנו לי כתובתי והתירוני לינשא, האם אמרינן דבאת אדעתא דכתובה ואינה נאמנת גם לנשואין, או דבאת אדעתא דנשואין ונאמנת לכל, והוי בעיא דלא איפשיטא ולכן כתב הרמב"ם (הל' אישות פ"ו הל"א) דמתירין אותה להנשא, אבל אין לה כתובה ואם תפסה אין מוציאין ממנה, הקשה הכס"מ האיך מותרת להנשא הא הוי ספיקא אי מהני עדותה.

ג. ות"י דהרמב"ם נקט דהוי ספיקא דרבנן [דבעצם יש כאן עבידא לגלויי ודייקא ומינסבא], דנסתפקו אי יש סברא מדרבנן שלא להאמינה, לכן אמרינן דהוי ספיקא דרבנן לקולא דמותרת להנשא, אבל כתובה אין לה כיון דהוי ספק אם היא נאמנת.

ד. וכן פסק בשו"ע (סי' י"ז סעיף מ"ד) דמותרת להנשא אבל אין לה כתובה. ובביאור הגר"א (אות ק"מ) תמה דאי הותרה להנשא אז על כרחך תטול כתובתה ממדרש כתובה, ולכן הגיה בהרמב"ם ד'אין מתירין אותה' להנשא ואין לה כתובה.

ה. ויל"ע במאי פליגי הכס"מ והגר"א, וכתב ר' ראובן ד"ל דנחלקו בגדר של מדרש כתובה וז"ל ונראה סברת הכס"מ דס"ל דלכשתנשאי לאחר היינו דאותה הנאמנות והבירור דמהני להנשא מהני גם לכתובה, ועל כן במת בעלי גרידא דהוי בירור גמור לענין נשואין הוי בירור גם לכתובה, אבל בתנו לי כתובתי והתירוני להנשא לא הוי אלא 'ספק בירור'

תוכן עינים

- א. בענין גדר מדרש כתובה [כמה מהלכים].
- ב. בענין נ"מ בין הטעמים דמדרש כתובה.
- ג. בענין חמש נשים השונאות זה את זה.
- ד. בענין גדר כ"מ דע"א נאמן הוי כשנים.

דהא ספיקא הוא אם נאמנת אלא דלענין נשואין מספק נמי מותרת משום דהוי ספיקא דרבנן לקולא, וא"כ לענין כתובה נמי אין לה אלא ספק נאמנות וספק ממונא לקולא, ודין ספיקא לקולא אין זה בירור דנימא ביה לכשתנשאי, והגר"א חולק משום דס"ל דהיתר הנשואין גופו הוא תנאי חיוב הכתובה וכיון דהותרה בפועל תטול כתובתה, ודו"ק.

ו. וע"ש עוד נ"מ להיפוך, דבשו"ע איתא (סי' י"ז, סעיף ל"ה) דמים שאין להם סוף גובה כתובתה, ובב"ש ביאר דלענין ממון אמרינן דמיית ורק לאיסור החמירו, וזה תלוי בהנ"ל דאי החיוב כתובה הוא כשהותרה להנשא כהגר"א לא תטול כיון דסוף סוף לא הותרה, אבל להכסי"מ מים שאין להם סוף מדינא מחזיקין שמת, רק החמירו לנשואין אז תטול הכתובה.

הכל נאמנין להעידה, חוץ מחמותה, ובת חמותה, וצרתה וכו'.

[ג] ביאור בענין חמש נשים השונאות.

א. מבואר במתני' דיש כמה נשים השונאות אלו את אלו כגון חמותה ובת חמותה וכו' דאינן נאמנות להעיד לאשה שמת בעלה, ופרש"י הטעם מפני ששונאות אותה ומתכוונת לקלקלה [פרש"י טעם שנאת כל אחת, א' חמותה אומרת שזו תאכל כל יגיעה ועמלה ע"י בנה. ב' בת חמותה אומרת דזו תאכל כל יגיעה אמי ואני נדחית מליהנות ממנה. ג' צרתה פרש"י (להלן דף ק"ח). דמונעת תשמיש ממנה. ד' יבמתה יריאה שמא סופה להיות צרתה אם תתייבם. ה' בת בעלה אומרת זו אוכלת כל יגיעה ועמל אמין].

ב. במל"מ (הלי גירושין פ"יב ה"ט"ז) כתב ספק יסודי בענין זה וז"ל נסתפקתי בהא דק"ל דה' נשים אינן מעידות, אי הוי אשת איש גמורה, דכיון דאין מעידות מוקי ליה בחזקת חי ואיהי נמי מוקי לה בחזקת אשת איש, או דלמא נהי דק"ל דאין מעידות היינו משום דמספקא לן שמא מתוך שנאה העידו ומתכוונות לקלקלה, ומשו"ה אינה נותרת בעדות זו אך לעולם מידי ספיקא לא נפקא דלמא העידו אמת. ונ"מ למי שקידש אשה זו שהעידו עליה אחת מה' נשים אם יאסר בקרובתיה דאי אמרינן דהוי אשת איש מותר בקרובותיה, והקידושין שקידש כמאן דליתנהו דמו, ואי אמרינן דמידי ספיקא לא נפקא אסור בקרובותיה דשמא הקידושין חלו ונאסר וכו' ואם זינתה הולד ספק ממזר ואסור בממזרת, עכ"ל.

ג. וכתב דנידון זה הוא תלוי בפלוגתא דתנאים להלן (דף ק"ח). באשה שהיתה אשת כהן והעידו אחת מאלו החמש נשים שמת בעלה האם נאסרו מלאכול בתרומה, וכיון דנחלקו הרמב"ם והראב"ד לגבי תרומה הרי נידון זה תלוי באותו מחלוקת. אולם השמעתתא (ש"י פ"ד) חלק עליו דלכו"ע אין אלו הנשים נאמנות כלל ע"ש. ואי"ה יתבאר הכל שם בארוכה.

דף קיז: והאמר עולא כל מקום שהאמינה תורה לע"א הרי כאן שנים..

[ד] בענין דינא דכל מקום שהאמינה תורה לע"א הרי כאן שנים, והאם נאמר גם לגבי ע"א הנאמן באיסורין.

א. מבואר מסוגיין דינא דעולא דכל מקום שהאמינה תורה לע"א הרי כאן שנים, ולכן אם בא ע"א אח"כ והכחיש הראשון אינו נאמן דהוי כאחד במקום שנים. וצ"ב מהכ"ת דין זה שיהא נחשב כשנים, ובחידושי הגר"ח מבואר ב' דרכים.

ב. הריטב"א לעיל (דף פ"ג:) כתב שהטעם שהראשון נחשב כשנים הוא משום שהתורה הצריכה בדבר שבערוה שני עדים, וממה שהאמינתו תורה מוכח שעשאו כשנים שאל"כ לא היה נאמן. ועפ"י"ז כתב הריטב"א דבאיסורים שא"צ שנים דהא ע"א נאמן באיסורים א"כ גם הראשון אינו נחשב כשנים [דליכא הכרח דנימא דנעשה כשנים].

ג. בחידושי רבינו חיים הלוי (הלי רוצח פ"ט ה"י"ד) דייק מהרמב"ם כדעת הריטב"א דליכא דין כשנים באיסורים, דהא הרמב"ם כתב דלגבי סוטה ועגלה ערופה ועדות אשה דע"א הוי כשנים, ומשמע להדיא דבשאר התורה ע"א אינו כשנים, ומוכח דבאיסורין ליכא דין כשנים, ורק הקשה דא"א לפרש הטעם בהרמב"ם כמו הריטב"א:

ד. דהנה דעת הרמב"ם דליכא דין 'כשנים' בעדות פסולים, ולכן אם באו אשה או שאר פסולי עדות ואח"כ בא עד אחר ליכא דין כשנים, וחזינן דיתכן שיהיו נאמנין ובלי שיהא כשנים, וא"כ ע"כ דהא דנעשה כשנים אינו מפני ההכרח דא"כ לא היה נאמן, אלא דיש דין דהיכי דע"א נאמן הרי הוא כשנים, אבל קשה דא"כ נימא כן גם באיסורין.

ה. וכתב הגר"ח דבר נפלא, דדין כשנים הוא רק לגבי הכחשת השני, והטעם דבעצם כשאחד אומר מת והשני אומר לא מת, הרי רק הראשון נאמן ולא השני, ולמ"ל דין כשנים, וצ"ל דאע"ג דאין השני נאמן לגבי גוף העדות מ"מ הוא נאמן להכחיש הראשון ולאשווי מוכחש, וע"כ הוצרך התורה לאשווי להראשון כשנים דא"א להשני להכחישו, וזהו בכל ע"א.

ו. אמנם באיסורים הרי אע"ג דמצד נאמנותו של ע"א דהוי כשנים א"א להשני להכחישו, מ"מ הרי השני ג"כ נאמן דהא עד אחד נאמן באיסורים והוי ליה עד אחד בהכחשה ונשאר ספק, ולא ע"י דעשאו מוכחש, אלא דהעיד לצד השני ודו"ק.

ז. ונמצא דלהריטב"א היכי דצריך שנים הוצרך התורה לאשווי כשנים, אבל להגר"ח הדין של 'כשנים' אינו מפני הצורך [דהא פסולי עדות נאמנין אבל אינן כשנים], אלא דבכל ע"א ניתן לנאמנותו אלימות שלא יוכל אחד להכחישו ולזה הוי כשנים.

בענין מדרש כתובה

מתני'. בית שמאי אומרים תנשא ותטול
כתובתה, בית הלל אומרים תנשא ולא תטול
כתובתה, א"ל בית שמאי התרתם ערוה חמורה
ולא נתיר ממון הקל, אמרו להם ב"ה מצינו
שאינן האחיין נכנסין לנחלה על פיה, אמרו להם
ב"ש והלא מספר כתובה נלמוד שהוא כותב
לה שאם תנשאי לאחר תטלי מה שכתוב ליכי,
וחזרו בית הלל להורות כדברי ב"ש

מבואר במתני' דב"ש ס"ל דאשה שאמרה 'מת בעלי' דנאנמת להתיר עצמה לשוק, הרי היא
נאמנת גם לגבי הוצאת ממון דנוטלת כתובתה, ובסוף פי' דבריהם דטעמא משום מדרש
כתובה דכשתנשא לאחר תטול כתובתך.

ובקובץ הערות (סי' כ"א אות ז') הקשה הרי דנין אם מת בעלה או לא, ולגבי נחלה ודיני
ממון אמרינן דע"א כמאן דליתא ואינו נאמן שמת ויתכן דלא מת וא"כ מה נתוסף לי דכתוב
דכשתנשאי לאחר [היינו שהותרה להנשא] נותנין לה הכתובה, הא אילו בעלה חי הרי לא
הותרה להנשא והיא אשת איש גמורה לכל דיניו, וכל היתירה לשוק בטעות יסודה, ואיך
ניתן לה כתובה על סמך טעות, וא"כ הרי סומכין על העד שמת בעלה, והא ממ"צ לגבי ממון
אין העד נאמן ולגבי היתירה לשוק בלא"ה מתירין אותה, והנידון אי ליתן לה כתובה ומה לי
שכתוב בה לכשתנשא לאחר.

ונאמר בזה כמה דרכים, דהאבנ"מ חידש דא"נ דאינו מהל' נאמנות אלא דהבעל מתחייב
לה בכתובתה דמיד שיתירו אותה ב"ד להנשא היא נוטלת כתובתה אפילו אי כלפי שמיא
בעלה חיי, אולם בקובץ הערות הקשה על צד זה, וכן בחי' ר' ראובן, וכן פירשו באופ"א
דצ"ל דנאמנות דמהני להתירה להנשא מהני לכתובה ע"י מדרש כתובה, וביארו באופנים
שונים, ויש נ"מ בין הדברים כמו שיתבאר להלן.

מהלך א.

א. אבני מילואים סי' ק' סק"א.

ביאר דיש לה כתובה גם עם באמת הבעל חי, דכיון שהגיע הזמן שהותרה להנשא זהו הזמן לחיוב כתובה, והוי כאילו מדין התחייבות דמי שתנשאי לאחר [שהותרה להנשא] היא נוטלת כתובתה.

מהלך ב.

ב. קובץ הערות סי' כ"א אות ז'.

ותי' בטוב טעם דיש מושיג של 'לא פלגינן נאמנות', דהנה מצינו במשנתנו דהאשה נאמנת שמת בעלה להתיר עצמה לינשא, אבל אינה נאמנת על מיתתו לגבי ירושה שיכנסו אחין לנחלה, ונמצא דלגבי ממון הירושה דנין שהבעל בחיים ולענין איסור אש"א דנין שמת, וביאור בזה הוא ד'פלגינן נאמנות' דכלפי היתר נשואין היא נאמנת ולא לממון, אולם יסוד דפלגינן נאמנות הוא כשאין תלוין זה בזה, אבל כשאחד בא בתולדה מהשני אז א"א לחלק הנאמנות, ולכן ע"י מדרש כתובה נלמד דהיתירה לשוק פועל חיובא דכתובה, א"כ 'לא פלגינן נאמנות' ונכלל בנאמנותה גם הכתובה.

מהלך ג.

ג. חי' ראובן גיטין סי' י"ב.

ג"כ הקשה על האבני"מ והוכיח דצריך מיתת הבעל בפועל בשביל הכתובה, אולם פי' באופ"א דאין נאמנות לכתובה משום 'דלא פלגינן נאמנות, אלא 'הוא תנאי בהנאמנות והבירור של חיוב כתובה, דזו הנאמנות והבירור דסגי להנשא סגי נמי לראיה על המיתה או הגירושין'. ולפי"ז הוי התנאה שיועיל אותה נאמנות.

ד. שיעורי ר' שמואל ב"מ דף כז.

הביא דברי האבני"מ והקשה עליו, ופי' כדברי הקובץ הערות.

והוסיף להוכיח כהקובץ הערות מהא דגם ביבום דרשינן מדרש תורה שיהא יורש נחלת אחיו, ולהאבני"מ הרי אינו מענינא, אולם להקובץ הערות א"ש דע"י דלא פלגינן נאמנות יש נאמנות שמת אחיו ונתקיים יבום.

[אולם לר' ראובן יל"ע אי קשה מהא דנתייבמה וצ"ע].

ה. זאת ליעקב גיטין סי' י"ג, ב' - ג'.

באות ב' הביא משנה למלך (הל' מלוה ולוה פט"ו ה"ז) דמסקנת דבריו כהאבני"מ. ובאות ג' הביא דברי הקובץ הערות, ושוב הביא משו"ת הרשב"א (ח"א סי' אלף קע"א) דמשמע כר' אלחנן מדכתב דלענין הכתובה הוי כנתברר שמת הבעל.

ו. שו"ע סי' י"ז סעיף מ"ד.

הובא דברי הגמ' דבאמרה תנו לי כתובתי והתריני לינשא, דמתירין אותה להנשא אבל אין נותנין לה כתובה. ומקורו ברמב"ם.

והקשה הב"י האיך מותרת להנשא הא הוי ספיקא אי מהני עדותה, ותי' דצ"ל דהרמב"ם נקט דהוי ספיקא דרבנן [דבעצם יש כאן עבידא לגלוי ודייקא ומינסבא], דנסתפקו אי יש סברא מדרבנן שלא להאמינה לכן אמרינן דהוי ספיקא דרבנן לקולא דמותרת להנשא. ולכן כתובה אין לה כיון דהוי ספק אם היא נאמנת.

ז. ביאור הגר"א אות ק"מ.

תמה דאי הותרה להנשא אז על כרחך תטול כתובתה ממדרש כתובה, ולכן הגיה בהרמב"ם ד'אין מתירין אותה' להנשא ואין לה כתובה. ויל"ע במאי פליגי הב"י והגר"א.

ח. חידושי ר' ראובן שם.

וכתב ר' ראובן דצ"ל דנחלקו בגדר של מדרש כתובה וז"ל ונראה סברת הכס"מ דס"ל דלכשתנשאי לאחר היינו דאותה הנאמנות והבירור דמהני להנשא מהני גם לכתובה, ועל כן במת בעלי גירדא דהוי בירור גמור לענין נשואין הוי בירור גם לכתובה, אבל בתנו לי כתובתי והתירוני להנשא לא הוי אלא 'ספק בירור' דהא ספיקא הוא אם נאמנת אלא דלענין נשואין מספק נמי מותרת משום דהוי ספיקא דרבנן לקולא, וא"כ לענין כתובה נמי אין לה אלא ספק נאמנות וספק ממונא לקולא, ודין ספיקא לקולא אין זה בירור דנימא ביה לכשתנשאי, והגר"א חולק משום דס"ל דהיתר הנשואין גופו הוא תנאי חיוב הכתובה וכיון דהותרה בפועל תטול כתובתה, ודו"ק.

בעדות אשה
הוא כתי
לשאר דינים

הגוויינא
נחשב
כמיניה
דידיה

לרית ל"מ
תפיסה
בכתובה

אינה גובה אלא קרקע דאפי שאר בע"ח אינו גובה ממטלטלי לאחר מיתה (א):

ונראה לענ"ד דכיון דבעד מיתה אין האחין יורדין לנחלה על פי ש"מ דלענין ממון הרי הוא בחזקת חי והא דמהימן לעדות אשה חכמים הימננו ומשום דבדבר שיש קצת טעם וסמך לא חשיב עוקר דבר מן התורה ע"ש בתוס' ר"פ האשה רבה ד"ה מתוך חומר ורש"י ז"ל כתב במס' שבת דף קמ"ה דאקילו בה רבנן משום דכל דמקדש אדעתא דרבנן קא מקדש ואפקעינהו רבנן לקידושי מיני ע"ש והא דגובה כתובתה אע"פ דלענין ממון עדיין בחזקת חי הוא. משום תנאי כתובתה אתינן עלה שכן כתב לה לכשתנשאי לאחר תטלי מה דכתוב ליכי וכיון שמתרת לינשא נוטלת כתובה והרי היא כמו גרושה שנוטלת כתובתה שלא בפניו. ואם הי' דין הגרושה לגבות ממטלטלי הי' ראוי גם בעד מיתה לגבות ממטלטלי. דלא היא אלא שאר בע"ח הבא לגבות שלא בפניו אע"ג שיש עד אחד שמת אין אנו יכולין לרחות הבע"ח מהמטלטלין כיון דע"א אינו קם לממון ובודאי מגבין אותו ממטלטלין וה"ה לאשה בכתובתה כיון דאינו אלא מתנאי כתובה וכמ"ש וע"כ מוכח דאפילו מחיים דבעל אינה גובה כתובתה מן המטלטלין ודו"ק:

ובהכי ניחא ליישב שיטת ר"ת בפ' הכותב דף פ"ד בתוס' ד"ה והוא שתפס מחיים דבע"ח איירי אבל בכתובת אשה לא

מהני תפיסה כלל. ומשום דלא ניתנה כתובה לגבות מחיים ע"ש. וקשה לשיטתו מהא דאמרו שם בשבועות דלמא תפסה מטלטלי. ולשטת ר"ת לא מהני תפיסה בכתובה לא מחיים ולא לאח"מ. וכבר הביא הר"ף ז"ל דא"י מהך דשבועות דתפיסת מטלטלין מחיים מהני גם לכתובה ע"ש בפ' אלמנה ניוונת. ולשיטת ר"ת תקשי הך סוגיא: ולפי מ"ש ניחא דעד א' במיתה לענין ממון בחזקת חי הוא. אלא דלענין פרעון כתובתה אמרי' דמטא זמני' מכח תנאי כתובה ואף אם עודנו בחיים. וטעמא דר"ת דבכתובה לא מהני תפיסה אינו אלא משום דלא ניתנה כתובה לגבות מחיים והכא דמטא זימנא לכתובה לגבות מהני תפיסת המטלטלין כמו בגרושה לאחר גירושין דה"ל כמו שאר בע"ח. ודו"ק (ב):

[כ] אלא מן הקרקע. ואפילו מבעל עצמו וכמ"ש בח"מ וב"ש וכמ"ש בס"ק הקודם. ומוהר"י ז' ל"ב ספר ב' כלל נ"ה כתב ז"ל דאפילו נימא דכתובה נמי גובה ממטלטלין מחיים מדין התלמוד כסברת רוב הפוסקים ע"ש. וכתב עלי' בספר בית מאיר ז"ל ואיני יודע מאן ניהו ע"ש, וכבר כתב הרשב"א בחידושי לקדושין דף ס"ה בהא דאמר התם ורבי מאיר היא דאמר מטלטלי משתעבדי לכתובה הראב"ד ז"ל פירשה בשמתו מהגרשים לומר דאילו שניהם קיימים אפילו רבנן מודו דמיני' אפילו מגלימא דעל כתפי' עיין שם:

דקנסו לה כיון דלא דייקא. והוצרך רש"י לזה כי היכי דלא תקשה לר' שמעון דפליג לקמן בהך מתני' וס"ל בשני עדים מותרת לחזור לראשון דה"ל אנוסה מ"ש בע"א שהתירו ב"ד דמודה ר"ש. לכך כתב דבע"א קנסו' משום דלא דייקא. אבל לענין הפקעת קידושין ולומר שתהא מותרת לשני לא שייך קנס. דאדרבא מדינא היא אשת הראשון. וקושיא השואל שם בתשו' ש"י מעיקרא ליתא שהקשה אמאי לא תקינו חז"ל להפקיע הקידושין בע"א במיתה כדי שלא להרבות ממזרים בישראל. ולק"מ דאנן תקנתא לרשיעי לא עבדינן כי היכי דבשני עדי' פשיט' וליכא מאן דפליג דאם נשאת הולד ממזר גמור מהשני. ולא קשיא ליתקנו דלפקעו קידושין. משום שאינו מצוי שישקרו ב' עדי' ומש"ה האמינתן התורה ואי אתרמי דהם רשיעי ומשקרי דיינין לה כדינה ולא שייך לתקוני בכה"ג. ה"ה והוא הטעם בע"א במיתה כיון דחזו רבנן טעמא להאמינו או משום דייקא ומנסבא או משום דמלתא דעבידא לגלויי לא משקר. א"כ הרי הוא כשנים לדבר זה ואינו מצוי שימצא שקר דלכך נאמן. ואי אתרמי דהוי רשע ומשקר לא תקינו גבי' מידי אלא אוקמו' אדינא אלא דלענין שתהא אסורה לחזור לראשון ויש לה דין זינתה ברצון אע"ג שפ"ב ב"ד ניסת לזה כתב רש"י דקנסוה כיון דלא דייקא. ובוה ניחא לן מה שהק' בתשו' פ"מ וש"י בהא דאיבעי' להו טעמא דע"א משום דייק' ומנסבא או דלמא משום מלת' דע"ל חיפוק לי' דמשום דייקא וכמ"ש רש"י בהדי' ע"ש. ולק"מ דע"כ לא הוצרך רש"י לכך אלא לר"ש דמחלק במתני' בין ב' עדים לע"א וס"ל בב' עדים יש לה דין אונס דמאי ה"ל למיעבד ע"כ בע"א הוי טעמא דדייקא כו' אבל לדידן דקי"ל כרבנן דאפי' בב' עדים יש עלי' כל חומר א"א שזינתה כדפסקי' בטוש"ע סי' י"ז סעי' נ"ו ע"ש משום דאפי' ע"פ ב' עדים וע"פ ב"ד ה"ל למידק שפיר ולא חשיב אונס. ועיין בס' בית מאיר סי' ס"ס י"ז. א"כ תו לא מוכח מידי דבע"א הוי עיקר טעמא משום דייקא כו' ויכול להיות משום מלתא דעבידא לגלויי. ומ"מ לא עדיף משני עדים. ומ"ש תוס' ד"ה ע"א ביבמה דפשיטא לי' דטעמא משום דייקא כדמוכח לעיל ע"ש כונתם אהא דאמר ר' זירא מתוך חומר כו' הקלתי עלי' כו' דמבואר מזה דעיקר הטעם היא שתהא חוששת שלא תתקלקל וע"ש.

(א) ע"ש בתוס' ד"ה שמע מיניה שכתבו דקאי נמי אהכל מודים בעד טוטה. ולפ"ז שפיר מייית ראייה דהתם בחיי הבעל הוא והוא המשביע אלא דהוא גופיה קשיא מנ"ל דקאי אטוטה דלמא כפירשי' דאדרב פפא דסמין לי' דאיירי בעד מיתה קאי ואין כאן ראייה:
(ב) לְבִאֲרָה הדברים מתמיהים דכשלמא לגבי אחין ושאר בע"ח מוקמינן לי' בחזקת חי ואין ע"א נאמן להוציא מחזקתו. אבל הכא גבי אשתו אמרי' לה שתיקותך יפה מדיבורך שאם רוצה לגבות ממטלטלי בחזקת שבעלה חי הרי אסורה לינשא ולית לה כתובה כלל שהרי בעלה קיים, ולפום ריהטא משמע דרבינו המחבר ז"ל סמך דבריו על סברת רש"י ז"ל שמביא דאפקעינהו רבנן לקידושי' מיני' ואפילו הוא חי אית לה מתנאי כתובה דכשתנשאי לאחר כיון דאפקעי רבנן לקידושי' והתירו' לינשא אף שבעלה חי. אמנם אחר העיון הא ליתא דא"א לפרש דברי רש"י ז"ל לומר דהא דע"א נאמן לעדות אשה אע"ג דמדאורייתא לא מהימן והרי בעלה בחזקת קיים אפ"ה אפקעינהו רבנן לקידושי' אף שבעלה חי דהא אם בא בעלה אמרי' בהאשה רבה דצריכה גט מזה ומזה והולד ממזר מזה ומזה ומפרש בגמ' דמראשון צריכה גט מה"ת דאשתו היא ומשני צריכה גט מדרבנן בעלמא דונות' בעלמא הוא והולד מן השני ממזר גמור ומן הראשון מדבריהם וכן פירש"י שם במתני' וא"א דאפקעינהו רבנן לקידושין מיני' איפוך ה"ל לש"ס למימר דלשני אשתו גמורה היא וכ"כ מוז' ז"ל בספרו ש"ש ש"ז פ"א ע"ש. וכן הק' בתורי"ט ר"פ האשה רבה ע"ש (ונראה שנועלמו ממנו אז דברי רש"י בשבת) ובשו"ת פנים מאירות סי' פ"ט הניח דברי רש"י אלו בקושי' ע"ש. ובשו"ת שבות יעקב ח"ב סי' קט"ז העלה דהיכי דבעלה חי קנסוה רבנן כיון דלא דייקא ומנסבא ולא הפקיעו הקידושי' משום קנס. ודקדק כן מדברי רש"י במתני' דהאשה רבה ע"ש. ולענ"ד לא כיון יפה בדברי רש"י דז"ל רש"י שם ד"ה תצא מזה ומזה כשאר א"א שזינתה דהך לאו אנוסה היא אע"ג דהימננהו רבנן לע"א באשה משום עגונא טעמא מאי משום דהיא גופה דייק' עד דידעא בקושי' ומינסבא והא דלא דייקא קנסו לה ע"כ. מבואר מדבריו דרק לענין שלא יהיה לה דין אנוסה כיון שנשאת ע"פ ב"ד כתב

תשובה* ועל כרחק ז"ל, כיון דמדאורייתא אין ע"א נאמן, אלא שחכמים האמינו ע"א [פ"ח ע"א] וכל הפסולין [ק"ז ע"א], אבל בגזון דד"ת, שלא האמינוהו חכמים, ממילא אוקמוהו אדאורייתא ופסול גם מגוה"כ בלאו טעמא דמשקרא, משו"ה לא אמרינן ציה פלגינן נאמנות, דלדבריו רשע הוא ואין עדות לרשע. אבל בסוטה, דע"א וכל הפסולין נאמנין מדאורייתא, ממילא גם רשע כשר אי לאו טעמא דחשש משקרא, ולא שייך לומר לדבריך רשע אתה, דממ"נ, אם אתה מאמינו שהרג, ממילא האשה מותרת, כיון שהמעשה אמת. ובוזה יש לפרש לישנא דרב יוסף, והתורה אמרה אל תשם רשע עד, דלכאורה לישנא יתירא הוא, שהרי הדבר ידוע דרשע פסול לעדות, וליכא פלוגתא בזה, ומה לורך להזכיר מאיזה כתוב לפינן לה. אבל נראה דבא רב יוסף ללמדנו, שלא נאמר דפסולו דרשע הוא משום חשש משקרא גרידא, וא"כ לא שייך לומר, לדבריך רשע אתה, ולזה אמר, והתורה אמרה, היינו דרשע פסול גם מגוה"כ, כמו קרוב:

(ה) וברתום' פ' האשה שנאתרמלה [כתובות י"ח ע"ב ד"ה ובבבלי], וי"מ דגזון כשר לשבועה מן התורה וכו', וא"ת מאי שנא דלעדות פסול וכו' ולשבועה כשר וכו'. ולכאורה מאי רומיח דשבועה לעדות, דלעדות צעינן שיהא כשר לעדות, והרי צעל דבר, דודאי פסול לעדות, ומ"מ כשר לשבועה, וה"נ רשע פסול לעדות מגוה"כ, ולשבועה ליכא הך גוה"כ. וי"ל דכונת תוס' בקושייתם היא להסוגיא דס"פ מי שמת, דמבואר שם דרשע חלוק מקרוב לענין עדות, והוא משום דחשדינן ליה למשקרא, וע"ז הקשו מאי שנא עדות משבועה:

(ו) עוד בענין פלגינן. כמה שנחלקו צ"ש וצ"ה [ק"ז ע"א] בעד אחד אומר מת בעלה, דאף דאינו נאמן לנחלה, מ"מ נאמן לכחובה, דמספר כתובה נלמוד, לכשתנשאי לאחר טטול כתובתה. וצריך ביאור, כיון דאי לאו הך טעמא אינו נאמן לממון, ופלגינן נאמנות, והיינו דמה שנוגע לממון אין ע"א נאמן, ומחזיקין שלא מת הבעל, ואם באמת לא מת, הלא אין קידושין תופסין בה, ואין אנו קוראין בה לכשתנשאי לאחר, כיון דאין הנישואין חלין כלל. ואין נראה לומר דכך היה התנאי, שחייב לתת לה כתובה

* [ומהשמשות] מקור דין זה צשו"ת זכרון יהודה לר"י בן הרא"ש סי' ז"צ, עיי"ש באורך, אבל צשו"ת [מה]ר"ח אור זרוע סי' ז"א חלק על דצריהם כיון דכל הפסולים נאמנים לעדות זו, אבל היכא דאיכא חשש משקרא לא צעינן תחלתו בכשרות, והביא ראיה מדברי תוס' גיטין כ"ג [ע"א ד"ה הוא הדין] גבי סומא ונתפתח לענין צפ"נ וצפ"נ.

כשתנשא, אפילו אם באמת הנישואין אינן נישואין. ועוד העיר חכם אחד מהא דע"א חייב בשבועת העדות צעדות מיתת הבעל, משום כתובה [שבועות ל"ב ע"ב], ואי נימא דחייב הכתובה ע"י ע"א הוא משום תנאי גרידא, אין לחייב העד בקרבן שבועת העדות. והגע עלמך, אם ראובן חייב עלמו בזמנה לשמעון ע"מ שיעיד לוי צבי"ד, ודאי לא יתחייב לוי בקרבן שבועה אם לא העיד, אף שצוה הפסיד לראובן מנה, דאין לחייב את העד אלא היכא שהיה נאמן בתורת עדות, אבל לא צכה"ג שהיה לראובן וזכה בזמנה מתורת קיום התנאי ולא מתורת עדות [וד"ז מפורש בדברי הראשונים פ' שבועת העדות (דף ל"ג ע"ב)] מנה מניחי לך צפני פלוני ופלוני, יבואו פלוני ופלוני ויעידו, ועיי"ש צריטצ"א שכתב כן להדיא, דאם יתחייב עפ"י העדים משום קיום תנאי ולא משום נאמנותם, לא יתחייבו העדים בקרבן שבועה. וכן הוא שם בחידושי הר"ן וצריטצ"א, ומקורם בחידושי הרמב"ן עיי"ש. ובמל"מ סוף פט"ו מהל' מלוה ולוה [ה"ו ד"ה בא לגבות] הקשה, להסבירין דאין נאמנות מועיל לגבי לקוחות אפילו קדם הנאמנות לשיעבוד², מהמציא גט ואמר צפני נכתב, דנאמן להגבותה כתובתה ממשעבדי מפני מדרש כתובה, והרי תנאי זה דומה לנאמנות וכו' עיי"ש. ולפי הנ"ל ל"ק, דהתם אינו משום תנאי, אלא מפני שהעד נאמן להחירה, נאמן ג"כ לכתובה, משום דצכה"ג לא פלגינן נאמנות, ואינו כלל משום תנאי, וכדמוכח מהא דעד חייב בקרבן שבועה וכנ"ל, וה"נ בע"א במיתת הבעל, אי נימא דלענין ממון אינו נאמן, והא דנוטלת כתובה הוא מפני קיום התנאי, אין לחייב את העד מה"ט. אלא על כרחק דהעד נאמן לענין כתובה, אף שאינו נאמן לנחלה, וא"כ צריך ביאור מאי טעמא ומאי שנא כתובה מנחלה:

(ז) והנה יסוד הך דינא דפלגינן נאמנות הוא, דכשהעד מעיד באיזה דבר אשר ממנו יולאים שני דינים חלוקים, הוא נאמן רק לענין אותו הדין שיש לו בזה כח הנאמנות, כמו באומר בני זה גדול הוא, נאמן לענין נדרים והקדשות ולא לענין מכות ועונשין [קידושין ט"ג ע"ב]. וכן בע"א אומר מת בעלה, נאמן להחירה ולא לנחלה, והיינו דלענין היתר נישואין אנו מאמינין לו שמת הבעל, ולענין נחלה מחזיקין את הבעל בחזקת חי, ואף דהוא תרתי דסתרי, דאין מיתה לחלאין, מ"מ כן הוא דין נאמנות. אבל כמה דברים אמורים, כששני הדינים אינן בתולדה אחד מחבירו, כמו בנחלה והיתר נישואין, אלא ששניהן תלוין בדבר אחד, במיתת הבעל. אמנם כתובה אינה תלויה כלל במיתת הבעל, דאם היא מותרת לינשא נוטלת כתובה אפילו הבעל חי, כמו בגט, וכן להיפוך, אם אינה מותרת להינשא אינה נוטלת כתובה אפילו אם הבעל מת, כמו בשומרת יבם. ומבואר

א עיין בב"י שם ד"ה ומ"ש ואם משיחין לפי תומן, שמקור הדין בתשובות הרא"ש כלל נ"ב סי' ה' וכלל נ"ד סי' א'. ב עיין לקמן אות כ"א.

דלענין כתובה, מיתת הבעל לא מעלה ולא מורדת, והכל תלוי אם היא מותרת לנישא. וכיון דנטיילת כתובה בזה בתולדה מכח היסור נישואין, בזה לא אמרינן פלגינן נאמנות, שיהא נאמן להחירה ולא לכתובה, דא"ל להפריד בין שני הדינין האלו. ולא דמי לנחלה, דדין נחלה אינו בתולדה מכח היסור נישואין, ולא ההיפך מכח דין נחלה, אלא ששניהן תלויין במיתת הבעל:

(ח) ובירושלמי סוטה פ' מי שקינא ופ"ו ה"ב, רבי בון ב"ר חייא בעי, חמותה שאמרה אני ראיתי שנטמאת, וזה אחד ואמר ראיתי שנטמאת, מה בא להעיד, אם להשקותה, כבר נראית שלא לשמות, אלא לא בא אלא להפסידה מכתובתה. ממה דר"י אמר, פלוני אכל חלב והתירתי בו אינו לוקה, אמר לו אחד חלב הוא, והתרו בו שנים לוקה, ועיקר עדותו לא בעד אחד הוא. ופירושו נראה, דעד אחד אינו נאמן על הכתובה מלד ענמה, אלא מכיון שהוא נאמן על הטומאה לאוסרה, ממילא נאמן גם להפסידה כתובה, דהפסד הכתובה הוא בתולדה מאיסורה לבעלה, וצכה"ג לא אמרינן פלגינן נאמנות. וכן בע"א אומר חלב והתרו בו שנים, לוקה, כיון דנאמן לענין האיסור נאמן גם להלקותו, דחייב המלקות הוא בתולדה מהאיסור, וא"ל למיפלב הנאמנות בזה, לומר שיהיה נאמן לאיסור ולא למלקות. אבל היכא שחמותה אמרה שנטמאת, וכבר נאסרה לבעלה, ואח"כ בא ע"א שנטמאת, דעדו עכשיו היא לענין כתובה גרידא, אינו נאמן.

אלא דקשה, א"כ בחמש נשים, דנאמנות לאוסרה ולא להפסידה כתובה [סוטה ל"א ע"א], ואמאי, הא צכה"ג לא פלגינן נאמנות. ושמה י"ל לפי המצואר צירושלמי פ' האשה שלום [פ"ו ה"ז] גבי אשה אומרת מת בעלה, דנאמנת על ענמה ואינה נאמנת על צרתה, נשואה היא לקלקל ענמה כדי לקלקל צרתה, מעתה אפילו על ענמה לא תהא נאמנת, מחוץ שהיא יודעת שלא עשו דצריה אלא חצרתה כלום, אף היא אומרת אמת, מעתה אפילו על צרתה תהא נאמנת, אמר רבי הילא חוזר לקלוקל הראשון, חשודה היא לקלקל ענמה כדי לקלקל צרתה. והנה אם תאמינה להפסידה כתובה לא תהא נאמנת גם לענין איסור, ומשו"ה א"ל להאמינה לכתובה, ומחוך שידעת שאינה נאמנת לכתובה אף היא אומרת אמת, ומ"מ אינה נאמנת לכתובה, דא"כ חוזר לקלוקל הראשון:

(ט) ובירושלמי ס"פ האשה שנחארמלה [כתובות פ"ב ה"ז] אהא דתנן נאמן לומר עד כאן היינו באין בשבת, מהו להוציא ממון מחוץ עדותו, היך עבדא, היו הכל יודעין עד שדה ראובן תחום שבת, וצאנן] ואמרו עד כאן היינו באין בשבת, ונמצאת השדה של שמעון, מהו מפיקתה משמעון ומחזרתה לראובן. והוא תימה, דאיך יהיו נאמנין להוציא ממון. ואפשר לפרש, דמיירי באופן שחלת

קנינו של ראובן היה תלוי בתחום שבת, שכך קנה השדה מתחלה, שיהא שלו עד תחום שבת, ואם ישחנה התחום ישחנה גם קנינו, דלעולם כריך שיהא לו עד תחום שבת, עד מקום שמותר לילך בשבת. ונמצא דקנינו תלוי בהיפך הליכה בשבת, וכיון דנאמנין לענין היסור הליכה, ממילא נאמנין גם לענין ממון, דהממון הוא בתולדה, וכמו בע"א לענין כתובה. אלא דלפי"ז חיקשי איפכא, מאי קמיבעי ליה, פשיטא דכה"ג נאמנין, דמאי שנא מכתובה, וי"ע:

(י) ובשו"ת הגרעק"א מהדורא תנינא (תשובה ק"ח) הקשה, להסביר דכספק מעשר לא מהני רובא, א"כ לעולם ליפטר ממעשר, דילמא טריפה היא. וכן אף משכחת לה קהל ודאי, דילמא לאו אציו, ורובא לא מהני במקום דבעינן ודאי. וכתב למרן, דכיון דהחזקה כשרה לכל מילי, ממילא חייבת גם במעשר. וכן לענין אציו, דמחזקינן ליה באציו לכל מילי, דאזלינן בחר רובא, מועיל גם לענין קהל ודאי, אף דלא מהני ביה רובא. ודבריו ז"ע, דבשלמא אם היה פטור מעשר בטריפה תלוי באיסור האכילה, היה ראוי לומר כן, דכיון דמהני רובא להחירה באכילה, ממילא חייבת במעשר, כמו בע"א אומר חלב, דנאמן גם להלקותו, דחייב המלקות הוא בתולדה מהאיסור, אבל מי תלאן צ"ז, דשני דינין חלוקין הן, דטריפה אסורה באכילה מפני שהיא טריפה, ולא מפני שאסורה באכילה, והוי כמו ע"א אומר מת בעלה, דנאמן להחירה ולא לנחלה, אף ששני הדינין האלו תלויין בדבר אחד, במיתת הבעל, מ"מ כיון שאין יוצאין ומ"ו, שאין דין נחלה מכח היסור נישואין, ולא היסור נישואין מכח דין נחלה, פלגינן נאמנות. וכן לענין קהל ודאי, אף דמהני רובא לכל דיני אב, כמו להכאה וקללה וכו', מ"מ דין הכשרו לקהל אינו יוצא בתולדה מכח שאר דיני אב, ולא דיני אב מכח הכשרו לקהל, א"כ שפיר אפשר למיפלב נאמנות צכה"ג, ולא מהני רובא למעשר ולקהל אף דמהני לשאר הדינין.

ובמה שהקשה דא"כ לעולם לא משכחת חיוז מעשר וקהל ודאי, י"ל דילמא היכא דאפשר אפשר היכא דלא אפשר לא אפשר, כדאיחא פ"ק דחולין (דף י"א ע"ב) עיי"ש:

(יא) ובפ"ק דגיטין (דף ח' ע"ב), איבעיא להו כל נכסי קניין לך מהו, ופליגי התם אציו ורצא אי אמרינן פלגינן דיבורא. והך פלגינן דיבורא, על כרחך פלגינן נאמנות הוא, דא"ל כאן לומר שמקצת הדיבור אמת ומקצתו אינו אמת, אלא דלענין העבד אנו מאמינין לו בכל דיבורו, ולענין הנכסים אינו נאמן כלל. וקשה מ"ט דאציו דפליג בזה, דהא בעיקר דין פלגינן נאמנות ליכא פלוגתא כלל, וכדתנן בע"א אומר מת בעלה, נאמן להחירה ולא לנחלה, וכן באומר בני זה גדול הוא, נאמן לאיסורין ולא לעונשין. ועוד קשה, דמייתי התם [ט' ע"א] משכ"מ שכתב כל נכסיו

סימן י"ב

לכשתנשאי לאחר תמלי מש"כ ליבי
ושענינן

א) גיטין דף ע. כתבו החסם: והרא"ש דה"ה ערער דלקוחות: שצאה אשה לטרופ מהם כדאמרינן צירושלמי וס' דלהוליא ממון מן היתומים ולקוחות חיישינן לזיפא אצל לענין פרעון כתובה ר"ל מצני חרי נחתינן לה לנכסי דכיון דשריא גביה נמי כתובתה מצני חרי דמספר כתובתה נלמד לכשתנשאי לאחר תמלי מה שכתוב ליכי עכ"ל הרא"ש עיי"ש ופירשו בטור ושו"ע סי' קמ"א סג"ג בכוונתו דאפילו צלח ערעור עענינן ליתומים ולקוחות מזויף כשי' הר"ן (עיי"ש צ"י וצ"ש וציאור הגר"א) וקשה למה לא נימא גם לענין טריפת לקוחות סברת לכשתנשאי לאחר וכו' ואע"ג שהריטב"א והר"ן כתבו דהכא ל"ש סברת לכשתנשאי וכו' מפני שאין זה היתר גמור אלא שאם נשאת לא מפקינן לה (ולקמן אבאר דבריו בעצה"ת) וכתשו' הרשב"א סי' אלף רע"א כתב דכיון דמהני ערעור אי"ז היתר מוחלט אצל הרא"ש ודאי לא ס"ל כסברתייכו דלדידהו אפילו מצני חרי נמי לא גבי מה"ע כמו שכ' בת' הרשב"א וצריטב"א, והרא"ש כתב דגבי מצני חרי מטעמא דלכשתנשאי וכו' [ובפי' נערה שנפתחה סי' ג' כתב הרא"ש בפירוש דאפילו כשאסורה להנשא אם רק כשנשאת לא תלא שייך לכשתנשאי תמלי ול"ש די"ל התם משום דמדיני אישות הרי הקטלנית מותרת לגמרי].

והנה בקרבן נתנאל אות נ' תירץ ע"ד דטעמא דגבי מצני חרי שלא צפניו הוא משום דהוי כאילו מתחלה ציטל זכותו שלא יבא נאמן לטעון מזויף אם יתירו לה להנשא אצל לטרופ מלקוחות אינו נאמן אצל דבריו נפלאו צפניו דהא מדרש כתובה אי"ז ציטול זכות ונתינת נאמנות מהצטל אלא פירוש תקנת חכמים בחיוב כתובה ואפילו

במקום שאין כותבין כתובה וכדמשמע מהתוס' בכתובות דף נג. ד"ה שאין חני' ועוד דהכא הרי נתן לה נאמנות קודם שמכר הנכסים ללקוחות וא"כ יהיה מוכח מהירושלמי דכאן כשי' הרי"ף בהכותב דאפילו מתחלה אינו יכול לתת נאמנות והרא"ש בהכותב סי' כ"צ מספקא ליה דינא דהרי"ף ועוד דעס הרי"ף אינו חלל משום קנוייה ומה שייך קנוייה בכתובה ותנאי' שמחויב בה מדרבנן. ועוד דלגבי יורשים הרי מודה הרי"ף ומהרא"ש דהכא משמע דאפילו מיורשים ידיה נמי לא גבי וכ"כ צ"ש (ומשכחת לה כשמתה היא ואח"כ מת הוא ויורשי' תוצעים הכתובה ע"י הגט) ועוד ק' קו' הגרש ירחים דצטל מהימן כיון דאי צפי מפער לה צגע כשר ותגבה כתובתה מלקוחות ועוד דא"כ אפילו צמת צעלי לא תגבה מלקוחות ולא מלינו כן צשום מקום וסתמא תנן גובה כתובתה וגם צמציא ממדה"י עכ"ל דגובה מהלקוחות דהא אמרן אף הלקוחות עוררין ומוכח דלא עדיפי מצטל דדווקא צא"י יכול לערער ולא ממדה"י. והיה אפשר לכאורה לומר דאין כוונת לכשתנשאי לאחר אלא לתת לה נאמנות לגבי ידיה ולא לגבי יורשים ולקוחות וכדאמרינן בכתובות דף פז. גבי נקי נדר נקי שצוטה אלא דגם לפי זה יקשה כנ"ל דא"כ גם צמת צעלי נימא הכי ועוד דהתם שלא צפניו נמי כלקוחות דמי וכן מוכרח לעסם הסמ"ע צסי' ע"א ס"ק ל"א משום דללקוחות יורשים ושלא צפניו יציז ולא נתן לו נאמנות צענין זה וא"כ הכא דכל הנאמנות אינה אלא לכשלא צפניו א"כ ה"ה ליורשים ולקוחות ועוד דהרא"ש פליג גם שם על סי' התרומות וס"ל דהתם נמי מהני הנאמנות גם לכשלא צפניו²).

ב) ויש לחקור צציאור סברת לכשתנשאי לאחר וכו' אם הוא תנאי בהנאמנות והצירור של חיוב כתובה דזו הנאמנות והצירור דסגי להנשא סגי' נמי לראי' על המיתה או גירושין ועל כן גובה כתובתה או דהיתר הנשואין זהו גופא תנאי

הוא משום דצצועות, היורשים ולקוחות ושלא צפניו תקנות צצועה חדשות ולא היינו צצועה אישצבע לי דלא פרעתיך והוא לא פערו אלא משצועה אישצבע לי או פוגמת כתובתה דמשכחת לכו צדידיה והכח לשיטת החסם' נראה דכן ג' תקנות ולפי זה לא מוכח ממה דכאמינה שלא צפניו ליתומים ולקוחות אצל לפי שיטה זו לא שייכא כל סברא זו אלא צפטור השצצועות שכל אחת היא תקנת צצועה מיוחדת ולא צנאמנות אחרת. ולהסבירים שם דפטרה צפירוש נמי לא מהני ל"ש להכא כלל ועיין בנתיבי"מ סי' ק"ה סק"א שכתב דהיכא צצירושים משום טעמינו הוא ל"ש שהנאמנות דאצ לא תועיל להיורשי'.

1) וכן מוכח מהא דע"מ שאין לך כתובה משמע מהגמי בכתובות דף נ"ו דהוי מתנה ע"מ שכתוב צחורה או דעשאן חכמים חיזוק לדצריהם ולא מהני ומוכח דלא צעינן דעתו להתחייב. והא דצקדשה על תנאי וכנסה סתם בכתובות עג. כ' רש"י דלענין כתובה צתנאי קיימא ל"ל דהיינו דנשיואין כאלו לא תיקון רבנן כתובה וכן צחיבי לאחין ולא הכיר צה ואי"ז שייך רק צמקום דלענין כתובה מיקרי מקח טעות אצל לא צזה שאין כחו יפה לענין לקוחות וגם דל"ש זה רק בחיוב כתובה צכלל אצל לא צפרט אחד מתנאי הכתובה.

2) ומה שכתבתי צשפורי צ"צ סי' ד' דהסברא צנקי נדר

חיוצ הכחוצה שאין תנאי חיוצ הכחוצה תלוי כלל
 צעלם המיתה והגירושין אלא בהיתר הנשואין ודיון
 שהותרה להנשא ממילא יש לה כתובה. ונראה דבזה
 פליגי הכ"מ והביאור הגר"א שהרמב"ם סוף פט"ז
 מאישות והטור שו"ע סי' י"ז ס"ד פסקו דבאמרה
 תנו לי כתובתי והתירוני להנשא כחן דהוה צעיא
 דלא איפשטה מותרת להנשא ואין לה כתובה אלא
 אם תפסה וכו' בכ"מ וצ"י הטעם דמותרת להנשא
 משום דהוי ספיקא דרבנן עיי"ש וביאור הגר"א
 שם ס"ק ק"מ משבש הגירסא וגרס אינה מותרת
 להנשא דאי מותרת א"כ אף כתובה תעול משום
 מדרש כתובה דהא מדינא לעולם אינה נאמנת על
 הכחוצה אלא ממדרש כתובה וי' סברת הכ"מ
 דס"ל דלכשתנשאי לאחר היינו דאותה הנאמנות
 והצירור דמהני להנשא מהני גם לכתובה ועל כן
 צמת צעלי גרידא דהוי צירור גמור לענין נישואין
 הו' צירור גם לכתובה אבל צתנו לי כתובתי
 והתירוני להנשא לא הו' אלא ספק צירור דהא
 ספיקא הוא אם נאמנת אלא דלענין נישואין מספק
 נמי מותרת משום דהוי ספיקא דרבנן לקולא וא"כ
 לענין כתובה נמי אין לה אלא ספק נאמנות וספק
 ממונא לקולא. ודין ספיקא לקולא אי"ז צירור דנימא
 ציה לכשתנשאי וכו'. וכן מוכח נמי מהא דפסק
 הטור צסי' ק' באזהב"ז דצמת צעלי אינה גובה
 כתובה אלא ע"י שצוה שמת צעלה ופירש בה"מ
 שהוא ע"י גלגול משצוהת היורשים שצריכה לישבש
 שלא נפרעת וצ"ז נסתפק בזה דאפשר דמחייבת
 שצוה שמת אפילו בלא גלגול והנה כל זה ל"ש
 אלא כשנימא שהמיתה דצעל היא המחייבת
 הכחוצה וכלשון הט"ז שם והתנאי דלכשתנשאי אינו
 אלא לענין נאמנות אז שייך בזה שצוה לצרר עוד
 גם ע"י שצוה שמת. אבל אם נימא דהיתר הנשואין
 עלמו הוא תנאי החיוצ וע"י ההיתר הגיע כבר זמן

גצית הכחוצה דלא נימא חו' לא נתנה כתובה לגבות
 חיים א"ב מאי שייך שצוה לישבש שמת כיון שעל
 היתר הנישואין אינה צריכה שצוה א"כ הא קמן
 שהותרה לינשא וזה גופא הוא החיוצ ומה לה עוד
 לצרר אם מת או לא.

והנה הגר"א שצסי' י"ז ס"ק ק"מ שהק' דאי
 מותרת להנשא מספיקא א"כ יש לה גם
 כתובה היינו משום דס"ל דהיתר הנישואין גופו
 הוא תנאי חיוצ הכחוצה³ ולכאורה היה ל"ל
 דהכ"מ שהק' על הטור צסי' ק' דס"ל דנשבעת
 שמת מהא דלכשתנשאי לאחר וכו' נמי ס"ל הכי
 וע"כ הקשה דל"ש שצוה ע"ז כדלעיל אבל א"כ
 תיקשי מדידיה אדידיה דצפ"ז מאישות הא לא ס"ל
 הכי וכדלעיל ול"ל שאין קושיתו אלא דאין מקום
 לשצוה זו דלא מלינו שצוה כזו צשום מקום דכיון
 דמדרש כתובה הוא תעלי מה שכתוב ליכי א"כ הרי
 היא נועלת בלא שצוה וכן פירשו הט"ז והכנה"ג
 שם את קושיתו וסברת הט"ז י"ל משום דהוי
 כשצוה נפרעת שלא צפניו או ככל הנוטלין דצעי
 שצוה.

(וצ"ע בזה לשי' רש"י בכתובות פז. דשצוהת
 שלא צפניו הוא משום דטענין ליה
 אישתבע לי דלא פרעתיך אי שייך הכא טענין כיון
 דל"ש טענה כזו צפניו אישתבע לי שמת. ועוד יש
 לעיין אי שייך שצוה זו שלא לענין פרעון ועיין סי'
 קי"ד צטושר"ע חו"מ וצש"ך סק"ג דשאר שצוהת
 אינן אלא ע"י גלגול מהשצוה שלא נפרט).

והנה לפי שיטת הטור והכ"מ הני"ל יש לצאר
 סברת הריעב"א והר"ן שכתבו דצמציא גט
 צא"י ולא אמר צפ"ג וצפ"ג ל"ש כלל סברת
 לכשתנשאי וכו' ולשון הריעב"א משום שלא מהדין
 היא נשאת והיינו צין צערערו הלקוחות צצרי שהגט

הכתובה. והרמב"ם והראב"ד דס"ל שאינה נועלת כתובה י"ל
 דבהא פליג דס"ל שזהו תנאי הכחוצה ומש"ה אפילו להחמיר לפי
 מה שכתב בהג' הגר"א שם שהרמב"ם מודה דלענין נחלה
 ותוספת כתובה מהני הרוצ ורק משום מדרש כתובה אינה נועלת
 וכ"מ בראב"ד ושי"ש וגם נראה לי דהא דקרינן לזה מדרש כתובה
 ופליגי בזה צ"ש וצ"ה שייכא עפי' אם זו היא נאמנות חדשה ולא
 אם הוא פירוש תנאי הכחוצה.

אלא דלפי"ז תיקשי לפי הבהת הגר"א דלא תנשא א"כ
 אמאי אם תפסה כתובה מהני צתנו לי כתובתי והתירוני לינשא
 נימא לחומר דכיון דלא תנשא אין לה כתובה בודאי כיון דשיעת
 הגר"א דהוה גופא תנאי הכחוצה וא"כ אפילו להחמיר וכן כצ"ש
 כתב דשיעת הרמב"ם הראב"ד דאפילו לחומר. וצ"ע.

3) ועיין באהב"ז סי' י"ז סי' ל"ה דבמים שאיל"ם גובה
 כתובה וצ"ש ציאר דלענין ממון אמרינן דמייה כמוש"כ
 המרדכי בסוף יבמות וכמו שכו' בביאור הגר"א שם ס"ק קט"ז
 דלענין ממון אזלינן בחר רובא דרובא דשכיח ולענין איסורא דא"א
 מחמירין ומשמע דאפ"ג דאכתי ליכא לכשתנשאי לאחר ומשום
 דמדרש כתובה דלכשתנשאי וכו' אי"ז אלא להקל עלי' בצביה
 כתובה ולא להחמיר עלי' וכ"מ בהשבוה שבשלטי הגבורים
 כמרדכי סוף יבמות ונראה דזה שייך רק אם נאמר כהסברא
 דנתנו להאשה נאמנות והצירור דלנשואין תיכי גם לכתובה בזה
 י"ל דלא נתנו לה רק להקל ולא להחמיר (וצ"ע אם י"ל דדווקא
 לענין נאמנות הוא ולא לצירורים אחרים) אבל אם נימא דהוה תנאי
 הכחוצה א"כ אף תיעול כתובה כיון שלא נתקיים תנאי

התוספת וכו', והשיג הראב"ד "מה בין עיקר לתוספת", ופירש הה"מ דעת הרמב"ם "והטעם מפני מדרש כתובה לכשתנשאי לאחר תטלי מה שכתוב ליכי אבל בתוספת לא לפי שאין מדרש כתובה בתוספת", וביאור דבריו דבאמת חזקה דאין אשה מעיזה פניה ל"מ להוציא ממון אלא רק לענין דבשב"ע להתירה לינשא וכדמצינו בדין רוב דגבי דבשב"ע מהני ולהוציא ממון ל"מ, (דאילו היה מהני החזקה להוציא ממון היתה גובה גם התוספת בלא מדרש כתובה), והא דחייב ליתן לה עיקר כתובה זה מדין מדרש כתובה, דומיא דע"א דא"נ לענין ממון ואין מורידין לנחלה על פיו מ"מ חזרו ב"ה להורות כדברי ב"ש דאם התירוה לינשא ע"פ ע"א גובה כתובתה מצד מדרש כתובה, דכך נתחייב בכתובה דכשיהיה לה היתר לינשא תגבה הכתובה, ואולם דין מ"כ הוא רק לענין עיקר כתובה ולא לענין תוספת, זהו ביאור שיטת הרמב"ם.

מעשה צ"ב דעת הראב"ד דהשיג מה בין עיקר לתוספת, ודוחק לומר דס"ל דמדרש כתובה מהני אף לענין תוספת, דעיין בר"ן ועוד ראשונים דנקטו דמ"כ הוא רק לענין עיקר כתובה, ולא מצינו באחד מן הראשונים שיביא דאין כן דעת הראב"ד וגם אין לבאר דכוונתו להקשות דתהני חזקה דאין אשה מעיזה פניה גם לענין תוספת, דא"כ לא הו"ל להשיג "מה בין עיקר לתוספת", דעל זה אפשר לחלק בפשיטות כהה"מ דמדין מ"כ הוא דגביא וממילא לא דמיא עיקר לתוספת, אלא הו"ל להקשות "מה בין היתר נישואין לתוספת כתובה" דהחזקה דמהני לגבי היתר נישואין תועיל גם לגבי היתר כתובה.

ו. **וליישב** דעת הראב"ד אמרנו ע"פ סברא הנ"ל, דהנה בעיקר דין דגביא ע"פ מדרש כתובה, כגון ע"א שאומר מת בעלה דע"א אינו נאמן לענין ממון ורק משום מ"כ היא גובה, הנה יש מפרשים וכן נראה דנקט הא"מ (סימן ק' ס"ק א') דהתנאי דמ"כ הוא דהיכא דבפועל תקבל היתר מב"ד לינשא אף דכלפי שמיא גליא שהיא א"א וההיתר היה בטעות, אעפ"כ תקבל כתובה. אבל נראה להוכיח דאין הגדר כן, וראיה פשוטה לזה ממש"כ הטור (אה"ע סימן ק') דאשה שאמרה מת בעלי אף שלהנשא א"צ לישבע מ"מ כדי לגבות כתובה צריכה להשבע שמת. וכבר הקשו דאמאי בעי שבועה הרי היא גובה משום מ"כ דלכשתנשאי תטלי מש"כ ליכי (ע' ב"י), ואמנם דברי הטור קשים בלא"ה, מ"מ לסברת הא"מ זהו תימא רבתא ואין לדבריו הבנה כלל, דלהא"מ כך היה התנאי דכשיתירוה ב"ד לינשא זוכה בכתובה אפילו להצד דבעלה חי, א"כ מה שיך להשביעה שבעלה מת והלא אפילו הוא ודאי חי זכאית היא בכתובה כיון דשריא לינשא, אע"כ חזינן דאין התנאי כן אלא רק אם מת יש לה כתובה, ולפי הצד שבעלה חי באמת אין לה כתובה.

ובקוה"ע (אות רל"ט) הוכיח עוד מהדין דע"א שנשבע שאינו יודע עדות על מיתת הבעל חייב קרבן שבועת העדות משום הפסד כתובה, ואי נימא דהאי דגובה כתובתה אין הטעם משום דנאמנותו מהני גם כלפי הכתובה אלא נאמנותו היא על ההיתר נישואין ורק ממילא מתקיים התנאי של לכשתנשאי לאחר, א"כ איך שיך לחייב העד משום קרבן שבועת העדות והרי עדותו אינה לגבי החיוב ממון, הגע עצמך אם ראובן חייב עצמו במנה לשמעון ע"מ שיעיד לוי כב"ד איזה

מותרת לינשא הרי היא גובה כתובתה ע"כ לא פלגינן נאמנות כה"ג, וכיון דתקנו חכמים להאמין ע"א לענין היתר נישואין לומר שמת ופסקינן דבאמת שריא לינשא ממילא נאמן אף לגבי כתובה, וזהו עיקר דין מדרש כתובה. ולפ"ז מבואר שפיר הא דחייב בקרבן שבועת העדות כיון דבאמת אנו צריכים לנאמנותו אף לגבי הכתובה ורק הואיל וזה תולדה ה"ה נאמן אף כלפי זה.

וכן הוא ביאור דברי רב חסדא ביבמות שם, נתיבמה יבמה נכנס לנחלה על פיה הם דרשו מדרש כתובה אנו לא נדרוש מדרש תורה יקום על שם אחיו אמר רחמנא והרי קם. והתם נמי מסתברא דאין הגדר דאפילו דהבעל חי מ"מ הואיל ובפועל ה"ה קם ע"כ יורד היבם לנחלה, אלא מה דאיתא בתורה יקום הכוונה דבאמת כלפי שמיא יהא קם, וסברת הגמ' היא דהואיל והדין שיקום לנחלה הוא תולדה מהדין יקום ע"ש אחיו ע"כ היכא דנאמנת לגבי היתר יבום נאמנת בתולדה אף לנחלה. ולפי דברינו יש מקום לסברת הטור דאשה שאמרה מת בעלי צריכה לישבע שמת כדי לגבות כתובה, כיון דאין זה דין דכל שבפועל נשאת גובה אלא רק אם כלפי שמיא גליא דמת, ולזה ס"ל להטור דכדי לגבות הכתובה צריכה לישבע שמת, ואמנם כבר כתבנו דצ"ב דברי הטור בלא"ה דהואיל ונוטלת הכתובה שלא משום טענת ב"ד גרידא אלא משום דאית לה נאמנות של ע"א לגבי גביית הכתובה שהיא תולדה מההיתר נישואין, אמאי תהא צריכה שבועה ומאי שנא מע"א שאמר מת בעלה דאינה צריכה שבועה, אבל עכ"פ יש מקום להבין את דברי הטור, משא"כ לסברת האחרונים הנ"ל אין לדבריו מובן כלל.

עדות שיודע ודאי לא יתחייב לוי בקרבן שבועה אם לא העיד אף שבזה הפסיד לראובן מנה, דאין לחייב את העד אלא היכא שהיה נאמן מתורת עדות על המעשה (או עדות על קיום התנאי) אבל לא בכה"ג שהיה ראובן זוכה במנה מתורת קיום התנאי ולא מתורת עדות, וה"נ בע"א במיתת הבעל אי נימא דאין לו נאמנות לגבי הגוביינא של הכתובה אלא רק לגבי זה שהיא מותרת לינשא והא דנוטלת הכתובה זה מפני קיום התנאי, אין לחייב את העד מה"ט, וזו ראייה ברורה דנאמנות העד נצרכת אף לענין הכתובה.

אלא מוכח מכל זה דגדר מדרש כתובה כך הוא, דהנה ע"א שמעיד מת בעלה אף שמתירין אותה לינשא על פיו מ"מ לענין נחלה אינו נאמן, והסברא בזה משום פלגינן נאמנות, דירידה לנחלה אינו תולדה מהיתר נישואין אלא אותה מציאות שהבעל מת גורמת לב' דינים נפרדים, חדא דאשתו מותרת לינשא ותו דהבנים יורדין לנחלה, ולכן אף שנתנו חכמים להע"א נאמנות לענין להתירה לינשא מ"מ לגבי נחלה אינו נאמן. וכן מאי דסברו ב"ה בתחילה (יבמות קי"ז). לענין כתובה דאינה גובה, זהו משום דס"ל דזמן גביית הכתובה אינו בזמן שמוותרת לינשא אלא כשהבעל מת, נמצא דגוביינא דכתובה אינו תולדה מהיתר נישואין אלא זהו ב' דברים נפרדים דומיא דנחלה והיתר נישואין, וע"ז אמרי ב"ש דממדרש כתובה נלמד דלכשתנשאי לאחר תטלי מש"כ ליכי דזמן גביית הכתובה הוא בזמן ההיתר נישואין, ואין הכוונה בזמן שב"ד יתירו לה לינשא אף אם בעלה חי אלא בזמן ההיתר נישואין האמיתי דכלפי שמיא גליא שהיא באמת מותרת, ורק הואיל ונמצא דגביית הכתובה הוא תולדה מההיתר נישואין דברגע דידיעין דהיא באמת

והשביעמו שיעיד בה כדי שמתול כתובתה מן היורשים. רש"י, והשתא אי נימא דלעולם אין העד נאמן לגבי כתובה, אלא דכיון דנאמן לגבי נישואין הו"ל כומן פרעון כתובה, ומשום דאין אנו צריכים לעצם העובדה של המיתה, א"כ ל"ש בזה חיוב קשה"ע כל עיקר, דהו"ל כאומר לחזירו דאם יבואו עדים ויעידו דמנית לי מעות צפניהם הריני מתחייב ליתנם לך, דנמלא דאינו מתחייב מלד עצם נאמנותם אלא שע"י העדות נשלם התנאי שהתנה, שהדין הוא דאינם חייבים קשה"ע אם השביעם המוצע שיעידו לו, וכמבואר בראשונים בשבועות ל' ב', ומשום דאין עדים חייבים קשה"ע אלא בגוונא שעדותם מצררת את החיוב ולא כשעדותם יוצרת את החיוב, וא"כ ה"נ כוותיה דאין עדותו מועלת בעצם לענין הכתובה אלא שהיא יוצרת את זמן הפרעון וצכל כה"ג ליכא קשה"ע. ולפיכך ביאר בקוה"ע צאופ"א בגדר מדר"כ והוא, דהנה עצם הדין דע"א נאמן לענין היתר האשה ואינו נאמן לנתלה הוא בגדר פלגינן נאמנות, דנאמן הע"א לענין היתר נישואין ואינו נאמן לענין ממון, והלא כללל הוא צדינא דפלגנא"א דבתולדה ל"ש פלגינן, וא"כ י"ל בגדר מדר"כ דחיובא דכתובה הוי תולדה מהיתר נישואין, והיינו דאין הכתובה תלויה בעובדה דמיתת הבעל אלא צמה שהיא מותרת להנשא על פי דין, וכיון דלענין היתר נישואין נאמן ה"ה דנאמן גם לגבי כתובה, ונמלא לפי"ז דצאמת נאמן הע"א לגבי כתובה, ולגבי כתובה דיינינן ל"י דמת, וצאמת הויא זו כתובה לאחר מיתה, ודלא כהאב"מ הנ"ל, יעו"ש (וכן נקט מורנו הגר"ש זללה"ה יעו"ש). וכ"ה מפורש בתשובות הרשב"א (ח"א סי' אלף קע"א) וז"ל: שאין אנו למדים מספר כתובתה וכו' אלא דוקא לנשאת לחלוטין וכו' שהרי היא נשאת כאלו ידענו צבירור שמת הבעל וכו' עכ"ל.

ד) ולפי"ז י"ל עוד, דצאמת אי"ז בגדר נאמנות בתולדה, שכיון שנאמן לענין היתר נישואין ממילא מהניא נאמנותו גם לגבי כתובה (דלכאורה לפי הנודע דהא דע"א דנאמן להחזירה אינו קם לנתלה אי"ז בגדר פלגינא, אלא דסגי בצאמנות דע"א להחזירה להנשא ולא סגיא בצאמנות זו לענין ממון, ל"ש להך כללל דלא פלגינן נאמנות בתולדה), אלא דהגדר הוא דמספר כתובתה נלמד דכתובה הוי מדיני היתר נישואין, וכתובה כהיתר נישואין חשיבא, והיינו דגבית כתובתה אינה כגבית ממונא בעלמא אלא דאיכא שם מסוים דגבית כתובה, ובעיקר חלות שמה הופקע דינה משאר גוביינא של ממון והרי היא כהיתר נישואין, ולפיכך אותה דרגת נאמנות דסגי לענין היתר נישואין סגי נמי לענין כתובה, דכתובה מדיני היתר נישואין היא. ויעוין צרמנ"ס (פט"ו מאישות הל"א) דכתב דהוא מתנאי הכתובה שאם תנשא לאחר אחר מותו תטול כל מה שכתב לה בכתובתה עכ"ל, וממש"כ שהוא מתנאי הכתובה נראה

דשליח גובה כתובתה מלקוחות מדין מדר"כ, ולא הביא הרא"ש דינא דמדר"כ אלא לענין שליח צ"א דנשאת בלא קיום גובה מצ"ת, אכן הא ד"ז מוכרת עפ"י הירושלמי וכנ"ל וכאשר הכריחו הראשונים ז"ל (וכ"ה לדינא יעוין צ"ש סי' קמ"ב סק"ב) ול"ע (יעו"ש בחידושי הגר"ש זללה"ה).

ב) ודגה בעצם דרכו של הק"נ צ"י הרא"ש דל"מ דינא דמדר"כ לענין גבית משועבדים אפשר לבאר באופן אחר, בהקדס ביאור גדר דינא דמדר"כ. דהנה צמל"מ פט"ו מהל' מלוה ולוה ה"ז נקט נמי בתחילה כדברי הק"נ בגדר דינא דמדר"כ, ויעו"ש שהק' צאמת מהא דמבואר דשליח צמ"ל גובה נמי מלקוחות ואי מדינא דויחור וביטול זכות קאחתינן עלה היכי מהני לגבי לקוחות, ועי"ש דמיייתי לה מד' הרמב"ן דכ' צדעת הרמב"ם דצהאמין הלוי למלוה, דמהני הנאמנות שלא יהא המלוה חייב להשבע כדינו כגון אישחבע לי דלא פרעתין או צפוגס שטרו וכיו"ב, מ"מ לגבי לקוחות ל"מ הנאמנות אפי' קדמה הנאמנות לשעבוד, והרי דהביטול והויחור דהמוצע על זכותו ל"מ לגבי לקוחות. ולפיכך מבאר צמל"מ דיסוד דין מדר"כ הוא דהוי בגדר זמן פרעון, דכך הוא תנאי הכתובה דזמן פרעונה תלוי אך בהיתר הנישואין ולא בעצם העובדה דגירושין או מיתה. ונמלא לפי"ד דבע"א צמיתת הבעל דגובה כתובתה, היינו דלעולם לגבי ממון דל"מ ע"א נקטינן דעדיין הבעל קיים, אלא דמ"מ כיון שהותרה להנשא ע"י צ"ד חשיב זמן פרעון הכתובה, ומש"ה גביא נמי מלקוחות עי"ש.

ויעוין צאב"מ סי' ק' סק"א דנראה דנקט נמי כגדר זה, דיעו"ש שכ' דאשה הגובה כתובתה ע"י ע"א המעיד על מיתת בעלה הרי היא כגרושה הגובה כתובתה מחיים, ואם ה"י הדין דגרושה גובה כתובתה ממטלטלין כ"ה גם בעד מיתה, ואף דאלמנה אינה גובה ממטלטלין, ועי"ש שביאר בזה דברי הריטב"א בקידושין ס"ה וד' השיטמ"ק רפ"ב דכתובות דהוכיחו מהא דעד מיתה אינה גובה אלא מן הקרקע ולא מן המטלטלין (כמבואר בשבועות ל"ב ב') דגרושה נמי אינה גובה ממטלטלין. ומבואר דדעת האב"מ דגדר מדר"כ הוא דכיון דצפועל מותרת להנשא, אף דלענין ממון דיינינן ליה כחי, מ"מ גובה כתובתה, דכך הוא תנאי הכתובה דאם צפועל מותרת היא להנשא גובה כתובתה, דחשיב שכר הגיע זמן פרעון הכתובה ואע"ג דחי הוא, ונמלא דהו"ל כגובה כתובתה מחיים (יעו"ש במגיה מש"כ, ואינו נראה ככונת האב"מ).

ג) ובקוה"ע (סי' כ"א) תמה טובא על ביאור זה צדין מדר"כ, מהא דאמר' בשבועות ל"ב ב' הכל מודים בעד מיתה שהוא חייב (בע"א היודע צאשה שמת בעלה

סעיף מ"ד קלג) ואם תפסה אין מוציאין. כן היא דעת הרמב"ם (פס"ו מאישות הלכה ל"א), דעלתה בעיה זו צמיקו [יבמות ק"ז ע"א]. ועיין דייטס אלו צומ"מ סימן ש"ך [סעיף ב' ו' ד]. וי"א ס"ל [דאפילו בעיה הראשונה אם אמרה המירוי ותנו לי כחוצה לא איפשט, וס"ל [דהציעה היא דאין ממירין אותה להנשא שמה

ממנת חמוד ממון משא באיסור. ומ"ש הכ"ז ות"מ [נסקפה] דהר"ש לא גרים אמ"ל, משו"ה ס"ל ללא איפשט הבעיה, משמע אי הוה גרים אמ"ל [הוה] ס"ל דאיפשט הבעיה כשיעט הגאונים, וצטור חו"מ לא כ"כ הכ"ז [סימן שמו"ט סעיף י"ז], ועיין סימן קכ"ג [בב"ש סק"ז]: סעיף מ"ה קלד) ויצרתה אסורה. ג"כ [יבמות ק"ז ע"א] מצוואר דמחוקקין את נעלה שהוא מי ואם הוא כהן תאכל בתרומה, לפ"ו י"ל דאין תופסין בה קדושין של אחר. מיהו מוס' כחצו עס [ד"ה בת] גסס ר"י דמסופק אם אכלה תרומה דאורייתא, לפי זה תופסין בה קדושין של אחר:

את נ"ט של ה"ז נמצאת כ"ד. כ"א נ"ט דבפסחים מאן חזיין דא נמצאת בסעיף ט"ז

בית מאיר

אבל אם באה ואמרה תנו לי כתובתי והתירוני לינשא. דבר זה נשאר צמיקו בגמרא שס, ודעת הרמב"ם נכפך ע"ז מהלכות אישות [הלכה ל"א] שהיא צעיה דבצר דרננן ולקולא וממירין אותה להנשא, אך לענין ממון הוא כשאר מיקו, ואם תפסה אין מוציאין מידה: פח) וי"א דבין בוז ובין בוז כו'.

היא דעת הרא"ש [יבמות פט"ו סי' ד] ללא גרים אמ"ל ונשאר שמי הצעיות צמיקו, ומשמע דהו"ל ספיאק דאורייתא, ולענין ממון ידוע דעת הרא"ש דכלל מיקו לא מהני מפסיקא כמצוואר במסכת צ"ק [פ"ב סי' ב]. ומדעת הר"ק [יבמות מ"ג ע"ב מדפי הרי"ף] משמע דעה שלישיה, דהוא גרים אמ"ל, וא"כ צעיה ראשונה נפשטה לקולא, והשניה נשארה צמיקו לחומרא וכמו שפסקו הרא"ש ורבינו*. וזה פשוט לדעת הרא"ש, כל שאסורה לינשא וחזי אין טעלת כחוצה, דהא מספר כחוצה נלמד לכשתנשא חטלי, אלא אפילו עברה וישאת, אפ"ה הואיל ועלתה האיבעיה צמיקו לא מהני

לינשא ותנו לי את כתובתי *נטמיתירין אותה לינשא ונותנים לה כתובה מפני שעיקר דבריה על עסקי הנשואין באה. פ"ז אבל אם באה ואמרה תנו לי כתובתי והתירוני לינשא מתירין אותה ואין נותנים לה כתובה קלג) ואם תפסה אין מוציאין מידה. פח) קלד) הריש מי שאומר דבין בוז ובין בוז אין מתירין אותה כיון שהזכירה כתובה.

מה קלז) מי שיש לו שתי נשים ובאה אחת מהן ואמרה מת בעלי הרי זו תנשא על פי עצמה פט) קלד) ויצרתה אסורה שאין צרה נאמנת

ציונים ומקורות קלז) טור בשם הרא"ש יבמות פט"ו סי' ד. קלז) רמב"ם פ"ב מגירושין הכ"ז.

תפסה לדעמו: סעיף מ"ה פט) ויצרתה אסורה. נמשנה עס דף קי"ח [ע"א] אמרו שצרתה מותרת עדיין בתרומה אם היא אשת כהן, ועיין בתוספות עס ד"ה נת ישראל לכהן, אם מיירי אף בתרומה דאורייתא, אע"פ דממ"נ חלה מינייהו עבדא איסורא דאורייתא:

ערך להם

סעיף מ"ד. אבל אם באה כו'. יש אומרים דאפילו יש לה עד אחד שמת לא מהני ככה"ג [נ"י יבמות מ"ג ע"ב מדפי הרי"ף בשם ריטב"א שם קי"ז ע"א ד"ה אדעתא], והרב המחבר לא נראה לו דבריהם, ולראשונים שומעין. שוטה ושאניה יודעת בטיב נישואין ולאמנות שאמרה מת בעלי, אינה נאמנת. [רבינו ירוחם מתיב כ"ג ח"ג].

מורי זהב

אסורה מן התורה להנשא. ותו נלע"ד דלא *נחטוין הרב כ"י בפירוש אב"י סימן דברי המגיד משנה, כי הרב כ"י טובר שאין חילוק בין הרמב"ם להרא"ש אלא בגירסא של את"ל, ולא כן הוא, דחילוק גדול יש ביניהם, דהרא"ש אולא הבעיה לענין היתר כיון שהזכירה הכתובה, ונמצא כיון דלא איפשטא אולינן לחומרא ולא תנשא, אבל לרמב"ם אין שום ספק לענין היתר, אלא כשאנה מזכירה כלל היתר אלא כתובה לחוד *דאו גם לינשא אסורה, אבל אם מזכירנה שניהם, אז היתר הוא עכ"פ, אלא קא מיבעיא לן לענין כתובה, מי נימא מדמהני לענין היתר מהני נמי גבי ממון, או לא, ופסק המוציא מחבירו עליו הראיה. אבל הרא"ש והטור פירשו דלענין היתר ג"כ מיבעיא לן, ונמצא דאולינן לחומרא ולא תנשא. זהו דבר פשוט, ורבינו הבי"א לא דק בכאן:

באר הגולה

ד. איבעיה עס ולא נפשטא, ופסק רבינו כיון כל מיקו שנמנון שאם תפס אין מוציאין מידו [*י"פ דעתא]. הרב המגיד שם. והא דהמירה להנשא ולא פסק לחומרא, כתב הכ"ז דס"ל דמדינא מהימנא, אי משום דמילתא דעידתא לגלויי הוא אי משום חומר שהחמרת עליה וכו'. ה. טור, מדברי אביו הרא"ש עס נפסקו [פס"ו סי' ד] דלא גרים ואמ"ל. סעיף מ"ה ו. משנה ט. [יבמות ק"ז ע"ב], וכדמפרש עס נגמ' דף קי"ח ע"א דאפילו אי אישתיקא.

אלא כחוצה מעול, דהא מדינא לעולם אינה נאמנת על הכחוצה אלא ממדרש כחוצה. ועיין צ"י, ודבריו אין מובנים: קמא. ויש מי כו'. כל שכן לענין כחוצה. ואף אם תפסה לא מהני לדעת הרא"ש, כמ"ש צ"י"ד סימן שט"ו [סעיף א' בהג"ה] וצומ"מ נכמה מקומות: סעיף מ"ה קמב. שאין כו'. גמ' עס [יבמות ק"ח ע"א המובא בבאה"ג אות ו'] טעמא כו' הא כו':

באר היטב

אלא כחוצה היא העד לנ"ד, דלא יש לחוש שהיא שברה אמו צעלה הכחוצה, אלא כל שהעד נא לצדו לנ"ד למה לא נאמין לו, וא"כ קשה על רמ"א למה כתב כל שיש לה עד, ולא כתב כל שהציעה העד לנ"ד כלשון הרענ"א. ח"מ [נסקפה]. ואם עד אחד אומר קצתו נאמן, עיין צ"ש [ס"ק קל"ב]: סעיף מ"ה קל"ה. אסורה. גס"ס מצוואר דמחוקקין נעלה מי ואם הוא כהן תאכל בתרומה, לפ"ו י"ל דאין תופסין בה קדושין של אחר. מיהו מוס' כחצו עס דמסופק אם אכלה תרומה דאורייתא, לפ"ו תופסין בה קדושין של אחר. צ"ש [ס"ק קל"ד]:

ונתפסקין ובמראות הצובאות ס"ק קס"ח מה שכתבו בזה:

ראש פינה - חלקת השרה

ספ"ה. הרא"ש ורבינו כו'. היינו הטור. אלא אפילו עברה ונישאת כו'. ומכל שכן בתפסה בלא נישאת. ולענין הלכה בכל דיינים אלו עיין בבאה"ט בשם מהר"ש ס"ק קל"ג: סקפ"ט. מותרת עדיין בתרומה כו'. דמחוקקין

ולכן לא חיישין שאומרת צערמה כן, אלא כאן שאומרת להדיא ליתן לה הכחוצה הרי אנו רואין להדיא שחונטה לכן, לכן חיישין, ועדיין צ"ע: ס"ק קל"ד. לפי זה תופסין קדושין כו'. עיין משנה למנן פ"ב מגירושין דין (ט"ו) [ט"ז]. ד"ה נסתפקתין שנתפסק צוה, וכמה שזה חלו בצלוגת הרמב"ם והרא"ש צ"ע מ"מ מ"מ [ה"ד] אי אכלה בתרומה או לא, ע"ש. ולמ"ש הכ"ז כלן י"ל [דף] להרמב"ם הא דאכלה תרומה היינו תרומה דרבנן:

ביאור הגר"א

רוצה להנשא. אבל לדעת הרמב"ם שסובר דאיפשטא האיבעיה דמשום לא משקרא, כמ"ש בסוף הלכות גירושין [פ"ג הכ"ט], וכ"כ הרמב"ן [במלחמות מ"ב ע"ב מדפי הרי"ף] מהא דעס ל"ג [ע"ב] ז"ד [ע"א], מהני עד אחד. ועיין מה שכתבנו בסעיף מ"ח [ס"ק קמ"ז]: סעיף מ"ד קמ. אבל כו' מתירין אותה. נראה דע"ס [ברמב"ם] וז"ל לן ממירין אותה. חלה, דהא פסק כלל ספיאק דלא מינשא [ראה פ"ג מגירושין ה"ג ובמגיד משנה שם]. ועוד, דא"כ אף כחוצה מעול, דהא מדינא לעולם אינה נאמנת על הכחוצה

אלא ממדרש כחוצה. ועיין צ"י, ודבריו אין מובנים: קמא. ויש מי כו'. כל שכן לענין כחוצה. ואף אם תפסה לא מהני לדעת הרא"ש, כמ"ש צ"י"ד סימן שט"ו [סעיף א' בהג"ה] וצומ"מ נכמה מקומות: סעיף מ"ה קמב. שאין כו'. גמ' עס [יבמות ק"ח ע"א המובא בבאה"ג אות ו'] טעמא כו' הא כו':

פתי תשובה

הוא דלא מהני עד אחד, אבל אם אמרה תנו לי כתובה והתירוני לינשא, דגבי דידה הוא בעיה דלא איפשטא [יבמות ק"ז ע"א], גבי עד אחד שריא אפילו לכחצילה, כיון דגבי עד אחד בלא זה שריא ברעבד כמו בקטטה, א"כ באמרה התירוני לינשא דהוא בעיה דלא איפשטא אפשר דבדרבנן ספיאק לקולא, ועוד, דהוי כמו ספק ספיאק. משו"ה לא הביא רמ"א דין זה כי אם בכאן דמירי בתנו לי כתובה לחוד, עכ"ד ע"ש: סעיף מ"ה קסג. וצרתה אסורה. עיין באר היטב [ס"ק קל"ה] בשם ב"ש. ועיין במשנה למנן פ"ב מהלכות גירושין דין ט"ז [ד"ה] נסתפקתין ובמראות הצובאות ס"ק קס"ח מה שכתבו בזה:

ראש פינה - עקבי הבית

ס"ק קל"ג. שמה מחמת חימוד ממון תנשא באיסור כו'. אינו מנין צלמח, דא"כ גם צלמחה רק התירוני לינשא יחוש שמסתמא יודעת שודאי יתנו לה כחוצה כמו שהיו צלמח וממנת חימוד ממון אמרה כן, ויחזר מה י"ל שלא מינשא צלמח כלל רק אומרת כן כדי שימנו לה הכחוצה. ואולי גם צוה שיך נשי לאו דמי גמיר ולכן לא חיישין שאומרת צערמה כן, אלא כאן שאומרת להדיא ליתן לה הכחוצה הרי אנו רואין להדיא שחונטה לכן, לכן חיישין, ועדיין צ"ע: ס"ק קל"ד. לפי זה תופסין קדושין כו'. עיין משנה למנן פ"ב מגירושין דין (ט"ו) [ט"ז]. ד"ה נסתפקתין שנתפסק צוה, וכמה שזה חלו בצלוגת הרמב"ם והרא"ש צ"ע מ"מ מ"מ [ה"ד] אי אכלה בתרומה או לא, ע"ש. ולמ"ש הכ"ז כלן י"ל [דף] להרמב"ם הא דאכלה תרומה היינו תרומה דרבנן:

גב"ל

משג על התוספת